

Aan
de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat
Mevrouw drs. J.M. de Vries
Postbus 20901
2500 EX DEN HAAG

onderwerp:
hoogwaterbeschermingsmaatregelen

Geachte mevrouw de Vries,

Gaarne vraag ik uw aandacht voor het volgende.

Eind 2000 is door het Kabinet een standpunt kenbaar gemaakt over de adviezen Ruimte voor de Rivieren en over het onderzoek van de Commissie Waterbeheer 21^e eeuw. Daarin is vastgelegd op welke wijze in de hoogwaterbescherming in Nederland zowel op de korte als op de lange termijn kan worden voorzien. In de daarop tussen betrokken overheden getekende Startovereenkomst zijn ter zake een aantal studies en projecten genoemd waarmee de concreet benodigde maatregelen zullen worden geïnventariseerd en voorbereid.

In 2000 bracht de TAW advies uit in het kader van de discussienotitie Ruimte voor de Rivier en onderliggende studies. Naar aanleiding van het kabinetsstandpunt en de voorgenomen studies en projecten heeft de TAW, gehoord de werkgroep Rivieren, in aanvulling op het vorige advies een aantal opmerkingen die zij van belang acht bij de verdere uitvoering van de in gang gezette studies en projecten. De belangrijkste opmerkingen zijn:

Algemeen:

- De TAW acht een goede afstemming tussen de verschillende studies en projecten van groot belang. Een notitie van het Ministerie van Verkeer en Waterstaat waarin de onderlinge relaties helder worden beschreven is zeer wenselijk;
- De TAW wijst op het belang om de diverse maatregelen zowel voor de Rijn als de Maas meer in internationaal perspectief te bezien.

Planstudie Ruimte voor de Rivier:

- Bij de uitwerking van Ruimte voor de rivierprojecten zijn de geotechnische en geohydrologische effecten tot nu toe ten onrechte onderbelicht gebleven. De TAW wijst op het belang deze effecten met name in relatie tot de stabiliteit van de waterkeringen mee te nemen bij de verdere voorbereiding van projectvoorstellen;
- De Duitse overheid werkt ook aan maatregelen om een grotere afvoer dan 15.000 m³/s te accommoderen. Het is van belang in Nederland hiermee tenminste in de pas te blijven lopen.

Spankrachtstudie:

- Voor een juiste beoordeling van diverse maatregelen, ook in internationaal perspectief, acht de TAW het van belang dat in samenwerking met de Rijnsoeverstaten gewerkt wordt aan een goede en eenduidige riviermodellering. Daarbij moet ook meer inzicht worden verkregen in de maatgevende afvoer en in de golfvorm(en). Belangrijk aspect hierbij is ook het onderzoek naar het geo-morfologisch gedrag van het winterbed bij extreme afvoeren. Deze kan van grote invloed zijn op de afvoercapaciteit en daarmee op de noodzakelijk te treffen maatregelen;
- Naar de mening van TAW is het wenselijk om de klimatologische aspecten te schetsen waarbij de afvoeren langs Rijn en Maas kunnen ontstaan en vervolgens in een scenario-analyse te bezien wat de waterhuishoudkundige problemen in die situaties in verschillende delen van Nederland daadwerkelijk zijn. Dit is nodig om op juiste wijze te bezien of de opvang van regionale wateroverlast te combineren is met ruimte voor tijdelijke opvang van rivierwater. De TAW denkt dat dit laatste niet erg realistisch is.

Bovenstaande punten en overige punten worden nader toegelicht in de bijlage. Voor de verdere inhoud verwijs ik u hier kortheidshalve naar deze bijlage.

De TAW adviseert u de opmerkingen te betrekken bij de verdere uitwerking van de diverse studies en projecten.

Afschrift van deze brief zenden wij aan de Unie van Waterschappen en het Interprovinciaal Overleg.

Hoogachtend,

ir. W. van der Kleij,
voorzitter Technische Adviescommissie
voor de Waterkeringen.

Opmerkingen Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen inzake verdere uitwerking van diverse studies en projecten op het terrein van hoogwaterbescherming zoals benoemd in de kabinetsstandpunten van 15/12/2000

Algemeen

De Technische Adviescommissie voor de Waterkeringen (TAW) constateert dat er momenteel een groot aantal studies en projecten op het gebied van de hoogwaterbescherming voorbereid wordt of in uitvoering is: a) de planstudie rivierverruiming, b) de commissie Noodoverloopgebieden, c) de spankrachtstudie, d) de Integrale Verkenning Maas, e) de voorbereiding van het randvoorwaardenboek 2001, f) studies met betrekking tot de overstromingsrisico's en g) ontwikkelingen in de wetgeving op het gebied van hoogwaterbescherming. Het grote aantal studies en projecten kan leiden tot onduidelijkheid bij de betrokken overheden en burgers. Een goede afstemming van de verschillende studies en projecten is ons inziens noodzakelijk. De TAW acht het wenselijk dat het Ministerie van Verkeer en Waterstaat spoedig een overzicht van de lopende studies en projecten en hun onderlinge samenhangen opstelt en verspreid.

De planstudie

In 2001 zal de maatgevende afvoer van de Rijn bij Lobith moeten worden verhoogd naar 16.000m³/sec. Dat betekent dat de wettelijk vastgelegde veiligheid tegen overstromen tijdelijk niet meer wordt gehaald. De planstudie moet voorzien in rivierverruimende maatregelen en uiterlijk in 2015 gereed zijn. De aangegeven tijdstermijn van 2015 waarbinnen maatregelen dienen te zijn uitgevoerd zodat daarna wel aan die wettelijk vastgelegde veiligheid wordt voldaan, dient een hard gegeven te blijven. Het bestuurlijk-juridisch instrument om planvorming voor te bereiden en uitvoering tot stand te kunnen brengen is slechts beperkt beschikbaar. Gestart kan worden met een PKB die dan wel in drie jaar dient te worden afgerond. Daarna moet nog planuitwerking op detailniveau volgen.

In een startnotitie zullen de te volgen procedure en de te bereiken doelen moeten worden aangegeven. Op dit moment wordt uitgegaan van een PKB waarin besloten wordt over de maatregelen die noodzakelijk zijn voor het verwerken van een afvoer van 16.000 m³/s, maar waarin tevens de gebieden worden aangewezen, die noodzakelijk zijn om ook in de verdere toekomst voldoende ruimte voor de rivier te waarborgen. Met andere woorden: in één PKB worden zowel de resultaten van de planstudie als die van de spankrachtstudie verwerkt.

De koppeling van de discussie omtrent de maatregelen die op korte termijn genomen dienen te worden aan die met betrekking tot de reserveringen die noodzakelijk zijn om ook op lange termijn de veiligheid te waarborgen biedt voordelen. Het is helderder voor de betrokken overheden en burgers en het biedt mogelijkheden voor een spoedige reservering van in de toekomst voor water noodzakelijke ruimte. Enige zorg is echter ook gerechtvaardigd. De koppeling van beide aspecten leidt tot een grote tijdsdruk op de spankrachtstudie en legt een grote druk op de ruimte die beschikbaar is voor de communicatie over de in deze studie beschouwde oplossingsrichtingen.

Naast een instrumentarium voor de planvorming dient ook het instrumentarium om plannen in detail vast te stellen en uit te voeren binnen drie jaar beschikbaar te zijn. De mogelijkheden daarvoor dienen op korte termijn duidelijk te worden. Het is immers van groot belang dat de belanghebbenden tijdig en op een juiste wijze bij de planvoorbereiding worden betrokken. Verwacht moet worden dat grote delen van het riviereengebied een andere (nattere) landschappelijke invulling krijgen.

Ondertussen moet het ook mogelijk blijven om passende maatregelen (no regret) op te starten en uit te voeren. Tezamen met reeds lopende projecten kan dat al een merkbare verhoging van het te lage veiligheidsniveau met zich brengen.

Bij de uitwerking van maatregelen die in de planstudie worden voorgesteld moet het mogelijk zijn om anticiperend te werken. Verwacht moet immers worden dat de maatgevende afvoeren in de toekomst nog verder zullen toenemen.

Thans is de situatie nog aanwezig dat de hoogte van de dijken in het aangrenzende Duitse stroomgebied van de Rijn niet toereikend is om een afvoer van 15.000m³/sec te keren. De Duitse overheid werkt aan dijkverhogingsmaatregelen zodat verwacht moet worden dat uiterlijk in 2020 wel

een afvoer van meer dan 15.000m³/sec door het riviersysteem kan worden geacommodeerd. In Nederland dienen we daarmee tenminste in de pas te blijven lopen.

Terzijde merkt de TAW nogmaals op dat calamiteiten in het aangrenzende Duitse stroomgebied van de Rijn ook voor Nederland ingrijpende gevolgen kunnen hebben. Verder onderzoek naar deze gevolgen en een daarop afgestemd calamiteitenbestrijdingsplan acht de TAW noodzakelijk.

Tot slot wijst de TAW er op dat de aandacht voor de geotechnische en geohydrologische effecten van de voorgestelde rivierverruimings-maatregelen tot dit moment weinig belicht zijn. De veiligheid langs de rivieren wordt niet alleen door de hoogte maar ook door de sterkte van dijken bepaald. In de planstudie behoeven deze aspecten ruime aandacht.

Spankrachtstudie

De uitvoering van een spankrachtstudie is noodzakelijk om op langere termijn adequate hoogwaterbeschermings te verzekeren. De afstemming van ruimte- en waterbeleid vormt een grote uitdaging. In de uit te werken visie op de toekomstige inrichting van het rivierengebied moeten zowel de veiligheid, de landschappelijke kwaliteit en de ecologische kwaliteit versterkt worden. De TAW dringt aan op aandacht voor het internationaal karakter van de problematiek in de spankrachtstudie. Een punt van enige zorg is of een goede uitwerking van een visie op de toekomstige inrichting van het rivierengebied en voldoende ruimte voor discussie omtrent deze visie wel mogelijk zijn binnen de voor de spankrachtstudie beschikbare tijd.

De spankrachtstudie dient ons inziens niet beperkt te blijven tot een verkenning naar een andere afvoerverdeling over de Rijntakken en daarbij behorende maatregelen. Hoewel bij het verkennen van de mogelijkheden op lange termijn rekening moet worden gehouden met onzekerheden dienen alle mogelijkheden om met zo goed mogelijke randvoorwaarden aan de slag te gaan te worden benut. Dat betekent dat in samenwerking met de Rijnsoeverstaten een eenduidige riviermodellering moet worden gebouwd. Dan zal ook pas blijken of door de geplande maatregelen in Duitsland en Nederland de ambitieuze doelstelling van het hoogwateractieplan van de Rijn (een waterstanddaling van 0,70 m in het jaar 2020) haalbaar blijkt te zijn.

Ook zal meer inzicht in de maatgevende rivierafvoer en in de golfvorm(en) beschikbaar moeten zijn om vast te stellen of in Nederland retentie nog een van belangzijnde maatregel kan zijn of dat de golfvorm reeds zover is afgevlakt dat andere maatregelen moeten worden ingezet. Verder zal de betrouwbaarheid van de voorspelling van waterstanden voldoende ontwikkeld moeten zijn om retentie toe te kunnen passen.

Zoals al eerder is opgemerkt, zal de (on)mogelijkheid om ook meer water via de IJssel af te kunnen voeren nader moeten worden onderbouwd.

In de spankrachtstudie zal ook het gedrag van het IJsselmeer en van de Maas voldoende aandacht moeten krijgen. Voor het accommoderen van wellicht aanzienlijke hogere maatgevende afvoeren of van combinaties van hoge rivierafvoeren en zeestormen wordt het noodzakelijk geacht te onderzoeken of ook de Zuidhollandse en Zeeuwse wateren een bijdrage aan de hoogwaterbescherming kunnen leveren.

Tenslotte is de TAW van mening dat ook meer bekend moet zijn over het geo-morfologisch gedrag van het winterbed van de rivieren bij extreme nog niet waargenomen rivierafvoeren. Dit kan van grote invloed zijn op de afvoercapaciteit en daarmee op de noodzakelijk te treffen maatregelen.

Een aspect dat volgens de TAW in de spankrachtstudie verdient te worden meegenomen is het schetsen van de klimatologische omstandigheden waarbij een zo grote afvoer van Rijn en Maas (zouden) kunnen ontstaan. In een scenario-analyse kan worden geschetst wat de waterhuishoudkundige problemen van verschillende delen van Nederland onder deze omstandigheden zullen zijn. Een dergelijke schets maakt de problematiek en de noodzaak van een robuuste hoogwaterbescherming naar onze verwachting voor velen helderder. Ze zal naar de mening van de TAW duidelijk maken dat de gedachte dat ruimte voor de opvang van regionale wateroverlast wellicht te combineren is met ruimte voor de opvang en tijdelijke berging van rivierwater niet erg realistisch is. In de eerste plaats is er een grote kans van samenvallen van regionale wateroverlast en hoge rivierafvoeren. En tevens is de schaal waarop maatregelen noodzakelijk zijn waarschijnlijk niet vergelijkbaar.

Calamiteiten

Voorkomen moet worden dat door de inzet van noodoverloopgebieden ongewenste kortsluitingen in de riviersystemen zullen ontstaan.

Overstromings-risico's

Een eventueel nieuw systeem van normering (overstromingsrisico's in plaats van overschrijdingsrisico's) zal eveneens van invloed zijn op de aanwezigheid van rest-risico's. En hoewel de praktijk zich wel eens anders kan gedragen dan op basis van statistiek en van extrapolatie is voorspeld zal bij het differentiëren van veiligheidsniveaus voor de onderscheidene dijkkringen min of meer automatisch één of meerdere noodoverloopgebieden ontstaan. Immers de gebieden die nu een beschermingsniveau van 1/1250 keer per jaar kennen lopen eerder risico dan een gebied van 1/10000 keer per jaar. En nieuwe verbeterde normering zal dat nog meer inzichtelijk maken.

Bij een overstromingsrisicobenadering kunnen ook binnendijkse maatregelen als het creëren van vluchtwegen, bouwvoorschriften etc. de risico's beperken. Dergelijke maatregelen kunnen vaak betrekkelijk weinig kosten met zich mee brengen terwijl ze de kans op schade en slachtoffers aanzienlijk kunnen beperken.

Met behulp van dergelijke maatregelen kunnen ook gebieden met een lager beschermingsniveau tegen overstroming toch bewoonbaar en bruikbaar blijven. Met name kan daarbij gedacht worden aan retentiegebieden. Het verdient aanbeveling de effectiviteit van dergelijke maatregelen te onderzoeken. Hoewel uit het voorgaande blijkt dat er veel verbanden zijn tussen de discussies omtrent noodoverloopgebieden en de die met betrekking tot overstromingsrisico's pleit de TAW ervoor die discussies niet aan elkaar te koppelen. De studies naar overstromingsrisico's vergen nog geruime tijd, terwijl de discussie over noodoverloopgebieden al in de komende maanden op uitgebreide schaal zal plaatsvinden.

De Maas

De integrale verkenning van de Maas dient ook in een internationaal perspectief te worden geplaatst. Geconstateerd wordt dat het hoogwateractieplan voor de Maas nog geen geconcretiseerde afspraken kent. Om over de hoogwaterbescherming in het stroomgebied van de Maas op lange termijn aanbevelingen te kunnen doen, zullen ook internationaal sluitende afspraken noodzakelijk zijn. De nu (voorlopig) geprognoseerde maatgevende afvoer van 4600m³/sec zal ingrijpende maatregelen in en buiten het winterbed van de Maas tot gevolg hebben. Dat geldt tevens voor de in 1995 door kaden beschermde gebieden in Limburg. Nu al levert het Zandmaasproject de nodige discussie op terwijl daarbij nog "slechts" een maatgevende afvoer behoort van 3800m³/sec.

Het is dus van groot belang voor het stroomgebied van de Maas (en voor het Benedenrivierengebied) om op basis van haalbare afspraken en uitgangspunten met de andere Maasoverstaten een toekomstige taakstelling in te vullen.

Overige aspecten

Ook voor de IJssel, de IJsseldelta en het IJsselmeer is het noodzakelijk om ontwikkelingen op lange termijn te beheersen. Goed geregisseerd regionaal waterbeheer kan een positieve bijdrage leveren aan de maatgevende standen op de IJssel. Peilstijgingen in het IJsselmeer zullen ook wellicht grote gevolgen hebben voor de hoogwaterbescherming in de IJsseldelta.